

ACC. N:R

M10427 : 1-11. (orig. tav 12, sid. blyertskrift.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne*

Upptecknat av: *Ern Nilsson*

Härad:

Adress: *Davidhallsgat. 3 B, Malmö*

Socken: *Landskrona*

Berättat av:

Uppteckningsår: *1947*

Född år *1888* i *Landskrona*

Folket i helg och vardag.

s. 1-3

Industrier

s. 4-11

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R **M. 10427: /**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
/ ARKIV

Folket i helg o. vardag. Mitten till & slutet på
1800-talet.

Folket, utom fabrikörer, handlare, militärer o. likställda gick på vardagarna i trätöfflor utan stärksaker. Kläderna i övrigt var snygga, Bestod dels av hemvävt, dels av köptyg. t.ex. bomullstyg, varken, kamgarn. Siden, sammet, Yllestrumpor användes året om för dem som ej gick barfota om sommaren. Männen hade bastanta yllekläder och förskinn. Sedan bomullskläderna kom till hade kvinnorna ofta bomullskläder året runt. Bostahusen. Urblekta, omoderna tvättade och stärkta.

Maten var i vardagslag enkel. Något kraftigare på vintern. Då man hade soppor på höns, fläsk eller kött. Ofta saltat. Eller kalla stekar, rökta skinkor och fårbogor, sylta med bröd eller potatis. På sommaren äggakaka, färsk eller salt sill, ölsupa, saftmat. Mjölks användes mest till mat. Jästmunkar liksom jästpannkakor med eller utan stekt fläsk tillhörde läckerheterna.

Hos arbetare och den arbetande landtbefolkningen lade man tidningar på det omålade fällbordet då man åt. Där lades potatisskal och ben. Hos jordbrukare dukades på bara bordet i vardagslag. Hos stadsbefolkningen ofta med servetter under tallriken. På de finare borden hade man duk.

ACC. N:R M. 10427:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om sommarkvällarna satt man ofta på trappan till huset och pratade med de förbigående bekanta:

På vintern hade man sällan bjudningar vardagar. Lördagssem. och Söndagen möjligen. Ofta var Söndagen utflyktsdag.

På sommaren reste man bort på landet för att gästa eller hjälpa till.

Man var mycket kyrksam även i städerna. Alla gick utom de allra fattigaste - dels för kläderna. Man skulle alltid vara särskilt klädd om söndagarna. Vardagsgrann är söndagsskam. Dels var de ju föraktade av kyrkan för sin opposition mot samhället. De som ville omändra den fasta samhällsbilden till en rörlig.

Det var således kyrkan, naturen och familjehögtider som var det som utgjorde avspänningen från vardagen.

Familjer, där både man och hustrur arbetade förekom även sparsamt i staden. Dessa var då tämligen välbärgade och hade inte så många barn.

Ett barnhem fanns för föräldralösa. Dessa barn hade särskild uniform från början sedermera kläddes de som andra barn. Där var både gossar o. flickor.

Fattighjälp, såsom hyresbidrag förekom inte. Man tog då in hela familjen till dess den blev arbetsför. Ett mindre sjukhus fanns vilket sedermera utökades med ett, tillhörande fattigvårdsinrättningen.

ACC. N:R M. 10427:3.

Detta hade en mindre barnbördsavdelning.
En Småbarnsskola fanns allt från 4 år.
Skolan hade lite bidrag från staden.

Davidshallsg. 3, B. Malmö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10427:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Industrier i min hemstad:

Av garverier var det Aulins, tillika läderfabrik. Denna sysselsatte ett 20-tal arbetare, vilka hade en veckolön av 9:- Kr. till att börja med 1870-75. Avlöningen ökades dock snart för de ansedda garvarna till 11:- Kr. Aulin rubricerade detta med - mina arbetare är mitt stöd! Sedan gick det upp till 16 = 17 Kr. I samma fastighet Norra Infartsg. hade det förut varit kemisk fabr. Bröderna Lindman. Bröder till Statsministern tillika kompanjoner med Gernadts den ansedda industri och konstnärssläkten.

Vidare är det samma tid Frostens garveri och före dem Hellbergs. Dessa låg vid Östra Infartsgatan. Frostens sysselsatte väl ett 30-tal handtverkare

Så Carsettis bleckvarufabr. med en 8 arbetare. Denna var belägen vid Trekanten i vinkel med Hvilans gamla värdshus vid Norra Infartsgatans början. Hvilan hade även och till slutet av 1800-talet varit Repslagarebana ägd av Bröderna Malmsten.

ACC. N:R M. 10427:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Denna byggnad är till sin vid N. Infartsgatan belägna del ännu kvar.

Borstfabriken en ganska stor industri med en 30 arbetare manliga såväl som kvinnliga. Dessa åtnjöt ett visst anseende. Fabriken var belägen intill gamla varmbadhuset och mitt för Stadshotellet.

Gamla cigarrfabriken belägen vid hamnområdet sysselsatte väl ett 25-tal cigarrmakare och flickor. Då arbetet var välbetalt var det eftersökt av stabila arbetare.

På ön Gråen i hamnen var en krutfabrik belägen. Arbetarna ett 20-tal fraktades morgon och kväll över med stora färjor. Bostäder fanns endast för verkmästarna på ön.

Av ölbryggerier har vi först Grimlunds. Detta låg vid norra ändan av moraset med en troligen gyttjesjö benämnd Grimlunds grav. Vattnet i denna sjö lockade och drog vandraren till sig. Om en kratersjö är ovisst. I min barndom var marken vid södra sidan sprucken i stora stycken. Bryggeriet sysselsatte ett 10-tal. Finnes ännu med sin grav.

ACC. N:R M. 10427:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vidare Krönleins bryggeri. Detta låg vid Borstahusvägen mitt för gamla exersisfältet. Vid bryggeriet fanns bostäder för arbetarna på 2 rum o. kök med litet trädgård att plantera.

Öresundsvarvet föregånget av de gamla båtbyggarna liksom Thulinverken hörde till de nyare industrierna.

Gamla och nya gjuterien. Numera Landsverk tillhörde de största industrierna. Dessa hade lok tågagnar liksom fartygsdelar. Sysselsatte vardera över 50-talet arbetare. Landsverk låg o. ligger vid stationen i Landskrona. Gamla gjuteriet vid hamnen o. järnvägen. Grundades mitten eller början av 1800 talet. Ägare Petterssons.

Sockerfabriken i Landskrona grundad av Direktör Carl Trancell omfattande nästan tvenne stora kvarter. Beläget vid hamnen. Det kallades i min barndom bruket eller sockerbruket. Hade vid sin början 1840 och i min uppväxttid omkring 100 - 200 arbetare vilka arbetade under hårda och små villkor. Bland de anställda var både manliga o. kvinnliga ofta familjeförsörjare. Då

ACC. N:R M. 10427:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
4. ARKIV

det sociala då var nästan helt beroende av den privata barmhärtigheten och initiativtagandet fick barnen ofta lämnas utan tillsyn och få försummat sin skolgång. Deras hem var de fattigaste i samhället.

Till sockerbruket hörde de ännu tidigare anläggningar vid Säbyholm även det tillhörande Trancell. Detta är ännu i dag i sitt forna skick. Där var saftstationen, även numera raffinaderi. Vidare tillhörde ett större jordbruk så att bruket på Säbyholm med sina många arbetare var nästan självförsörjande. De trevliga vitrappade husen för arbetarna låg i två långa rader med en stenlagd gata emellan inne på själva området. En del hus är ännu kvar. Arbetarna vid jordbruket betraktades som tjänare och hade natura förmåner, som lite jord/potatis, säd, sill, mjölk, ull. Möjligen även träskor vilka tillverkades och utgjorde arbetarnas fotbeklädnad. Ur detta stora jordbruk hade utvecklats sig sockerbruket vilket förädlade produkterna. Arbetarna vilka bodde väl under fattiga förhållanden men trygga och under kontroll utgjorde en högre be-

ACC. N:R M. 10427:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
5 ARKIV
—

folkningsgrupp. Ur denna gick danade unga kvinnor och män ut i livet. De kom in till staden klädda i vita strumpor - tecken på fattigdom att man ej hade råd att färga garnet och träskor. På huvudet ett bomullskläde, kjol, liv eller skorta, en liten schal- Flera av flickorna blev gifta med betydande affärsmän och söner blev handlande, jordbrukare och tjänstemän. Skolor fick de som hade gåvor?)

Säbyholm var den gård som lämnade den mesta mjölken till staden. Har ett betagande läge på vägen mot Glumslöv och in till Car(l)slund.

Till industrierna får väl även räknas Weibulls stora fröodlingar, betydande redan på mitten av 1800-talet. Belägna där de ännu ligger vid gränsen in till Landskrona mot Häljarp. Hos Weibulls sysslade mest de som bodde på landsbygden intill. Tofta, Häljarp, Saxtorp. Det uppstod snart en hel stadsdel omkring och i närheten.

Därmed äro Vi inne på det som gjorde att man flyttade från landsbygden till städerna. Tillfällena till bättre betalt och

ACC. N:R M. 10427:9.

6. LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stadigare arbete för dem som hade sitt lilla ärvda hus och lite jord på landet vilket familjen kunde sköta.

Söner och döttrar på mindre jordbruk, uppstått på så sätt. Dessa kunde ju inte alltid föda sig i hemmabygden utan måste till staden där de ju kunde få arbete dels i de då begynnande industrierna dels som tjänsteflickor. Detta arbete varade ju året om. Man kunde stödja de hemmavarande och för dem förespegla livet i städerna, de bättre bostäderna för tjänare och andra. Bekvämligheterna och belysningen.

Så var det främst sönerna, men även döttrarna på de större jordbruken. Om de (voro) flera skulle de ha lika bra som förstfödingen, arvtagaren till gården. De fick då studera dels till handel dels till präster, läkare.

Flykten från landsbygden var således dels oförmågan att i en nära bygd skapa en sådan drift vilken likvärdigt kunde sysselsätta den mesta befolkningen så att dessa var fria. Det vill säga, hade antingen timpeng eller avlöning per vecka. De naturliga produkterna var ju från början en gåva. Önskan att vara själv-

ACC. N:R M. 10427:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ständig och inte beroende av olika husbönders lynnen liksom
åt årstidernas växlingar: Svårigheten att få jordbruk, vilka
kan skötas av familjen 2 personer.

Äventyrslystnad och önskan att skapa bättre finnes inom
alla samhällsklasser. Detta att bryta sig ut ur samhällsbilden
skapar ju mera rörligt liv. Land och stad förändras och ut-
jämnas till varandra. Till Folkhemmet kommer större inkomster,
större trygghet, bättre sociala förhållande och mera fördel-
ning av kapitalet. I detta fall till allas gemensamma bästa.

De stora gårdarna och godsens är det mest som hotas. Men mås-
te inte dessa bort, styckas till mindre, självständiga, var bon-
de sin herre. Och varför kan inte staten, folkhemmet överta
häst- och nötkreatursaveln. Får och svinaveln skötas på mindre
ställen av man, hustrun och barn. Ge jorden åt jordens barn
Att ta från de större och ge de mindre är det enda för att råda
bot. Mänskor, samhälle, kapital är ju rörligt och omändras.
Detta med stora gods ger ju mycket makt åt få och ingen åt
de många. Medan mänskors rätt själv söka sin utkomst gör

ACC. N:R M. 10427 //

landet rikare, bättre bearbet(at) och löser kapitalet.

Att söka nya vägar ger lösning åt folket. Att fostra detta folk rätt lösning åt samhället.

Eva Nilsson

Davidshallsgatan 3,B, Malmö.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV